

„Wychowanie w Rodzinie” t. XVIII (2/2018)

nadesłany: 30.09.2018 r. – przyjęty: 13.12.2018 r.

Ewa SARZYŃSKA-MAZUREK*

Rodzice w roli doradców edukacyjno-zawodowych

Parents in the role of educational and vocational counsellors

Streszczenie

Cel: Przeobrażenia systemu edukacji i nieustanne zmiany występujące na rynku pracy sprawiają, że osoby młode doświadczają dużych obciążeń wynikających z konieczności dokonywania wyborów związanych z własną przyszłością edukacyjno-zawodową. W okresie przygotowywania się do podejmowania decyzji młodzież powinna mieć możliwość korzystania ze wsparcia specjalistów – doradców zawodowych, bądź innych osób przygotowanych do niesienia pomocy w tym zakresie. Jednak system pomocy doradczej nie zawsze stwarza takie możliwości. A często młodzi ludzie sami nie są gotowi z takiej pomocy skorzystać. Rodzice, towarzysząc dzieciom w podejmowaniu decyzji, nierzadko wchodzą w rolę doradców, choć nie jest to dla nich łatwe zadanie. Celem podjętych badań było poznanie opinii młodych ludzi, przygotowujących się do wejścia w dorosłość, na temat rodziców jako doradców edukacyjno-zawodowych.

Metody: W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. Wzięło w nim udział 184 studentów I roku studiów stacjonarnych, studiujących kierunki z obszaru nauk społecznych na terenie Lublina. Wykorzystano w nich autorski kwestionariusz ankiety oraz technikę dyferencjału semantycznego (SD).

Wyniki: W wyniku prowadzonych analiz stwierdzono, że zdecydowana większość badanych podejmowała z rodzicami rozmowy na temat swojej przyszłości zawodowej. Studenci nie zawsze uznawali takie rozmowy za pomocne w dokonywaniu wyborów edukacyj-

* e-mail: ewa.sarzyńska@poczta.umcs.lublin.pl
Zakład Pedagogiki Pracy i Andragogiki, Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii,
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, ul. Narutowicza 12, 20-004 Lublin, Polska.
ORCID: 0000-0002-3464-6892.

no-zawodowych. W opinii badanych rodzice odegrali dość znaczącą rolę w podjętych przez nich decyzjach. Studenci znacznie korzystniej ocenili matki w roli doradców niż ojców.

Wnioski: Młodzież wkraczająca w dorosłość postrzega rodziców jako potencjalne źródło wsparcia w wyborach edukacyjno-zawodowych. Ważne jest, aby dorośli nie wywierali na swoich dzieciach presji, ale też nie pozostawiali ich samych sobie. Rola dorosłych to rozumne towarzyszenie młodzieży w sytuacji dokonywania wyborów. A rodzice bywają często zagubieni i niepewni w obliczu zmienności świata i konieczności podejmowania przez swoje dzieci decyzji edukacyjno-zawodowych. Należy zastanowić się w jaki sposób wzmocnić kompetencje rodziców jako doradców edukacyjno-zawodowych, by to, co naturalnie dzieje się w środowisku rodzinnym, czyli nieprofesjonalny proces doradczy, uczynić bardziej efektywnym.

Słowa kluczowe: rodzice, osoby młode, decyzje edukacyjno-zawodowe, doradcy.

Abstract

Aim: Transformations of the education system and constant changes occurring on the labour market cause young people to face huge problems that result from the necessity to make choices related to their own educational and professional future. When preparing for making decisions, the young persons should be able to use the support of specialists – career advisers or other people prepared to help in this area. However, the advisory assistance system does not always provide such opportunities. And often, young people themselves are not ready to use such help. Parents often act as advisers helping children in making decisions, although this is not an easy task for them. The aim of the undertaken research was to get to know the opinions of young people preparing to enter adulthood, about their parents as educational and vocational counsellors.

Methods: The study used the diagnostic survey method. 184 first-year students of full-time studies studying social sciences in Lublin took part in it. They used the author's questionnaire and semantic differential technique (SD).

Results: As a result of the conducted analyses, it was found that the vast majority of respondents talked to their parents about their professional future. Students did not always consider such conversations to be helpful in making educational and vocational choices. In the opinion of the respondents, the parents played a rather significant role in the decisions they made. Students rated their mothers rather than their fathers much more highly as counsellors.

Conclusions: Young people entering adulthood perceive their parents as a potential source of support in educational and vocational choices. It is important that adults do not exert pressure on their children, but also that they do not leave them alone. The role of adults is a rational accompaniment of young people in the situation of making choices. And parents are often confused and uncertain in the face of the changing world and the need for their children to make educational and career decisions. One should consider how to strengthen parents' competences as educational and career counsellors, so that what is naturally happening in the family environment, i.e. an unprofessional counselling process, makes it more effective.

Keywords: parents, young people, education and career decisions, counsellors.

W opracowaniach dotyczących sytuacji młodych ludzi na rynku pracy można spotkać się z twierdzeniami, że napotkają oni na liczne trudności z płynnym przejściem z systemu edukacji na rynek pracy¹. Problem ten dotyczy nie tylko Polski, lecz także innych krajów Unii Europejskiej. Źródeł doświadczanych przez młodych ludzi problemów związanych z wejściem na rynek pracy jest bardzo wiele. Może to być np.: stosunkowo duże bezrobocie wśród absolwentów szkół wyższych, brak znajomości siebie, brak wizji własnej przyszłości, brak wsparcia ze strony profesjonalistów, trudności decyzyjne, zmienność i nieprzewidywalność współczesnego świata.

Młodzież podejmując decyzje odnośnie do własnej przyszłości, potrzebuje pomocy doradców zarówno profesjonalnych, jak i nieprofesjonalnych, gdyż, jak zauważa Jolanta Lenart, „[...] nie jest jeszcze emocjonalnie i społecznie dojrzała, aby podjąć je samodzielnie, bez wcześniejszego przygotowania”². Do podobnego wniosku dochodzi Tom Luken, który przywołując różne teorie z zakresu rozwoju człowieka, stwierdza, że jasno z nich:

„[...] wynika, że większość adolescentów i młodych dorosłych nie posiada zdolności kierowania sobą, w tym sensie, że nie uformowała się u nich świadoma samosterowność zakotwiczona we własnej wizji siebie. Brakuje im tak kluczowych cech i umiejętności jak kompleksowy ogląd i autonomia. Przejętny młody dorosły nadal w znacznym stopniu ulega społecznym wpływom otoczenia i nie ma jeszcze ugruntowanej umiejętności harmonizowania myśli i emocji oraz postrzegania i tworzenia powiązań między przeszłością, teraźniejszością i przyszłością”³.

Stąd tak ważne jest towarzyszenie młodym osobom w trakcie dokonywania przez nich wyborów edukacyjno-zawodowych. Należy dążyć do tego, aby pomagać im w podejmowaniu racjonalnych decyzji dotyczących przyszłej kariery, choć, jak wynika z badań, młodzież w umiarkowanym stopniu jest zainteresowana uczestnictwem w procesie doradztwa⁴.

¹ M. Piorunek, A. Drzewiecka, *Pomiędzy edukacją a rynkiem pracy. Dorastanie w warunkach przemian społeczno-gospodarczych*, [w:] Z. Wiatrowski, I. Mandrzejewska-Smól, A. Aftański (red.), *Pedagogika pracy i andragogika z myślą o dorastaniu, dorosłości i starości człowieka w XXI wieku*, t. 2, Włocławskie Towarzystwo Naukowe – Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Włocławek 2008; D. Kukła, *Wstęp*, [w:] Tenże (red.), *Młodzież akademicka na rynku pracy – aspiracje i wyzwania*, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa 2017.

² J. Lenart, *Planowanie kariery jako jeden z wyznaczników sukcesu zawodowego*, „Edukacja Dorosłych” 2017, nr 2(77), s. 127.

³ T. Luken, *Przygotowanie do konstruowania kariery (career learning) – czy rzeczywiście mierzymy w dobrym kierunku?*, „Studia Poradoznawcze” 2013, nr 2, s. 136.

⁴ J. Ratajczak, *Rola doradcy zawodowego we współczesnym świecie*, [w:] D. Kukła (red.), *Młodzież akademicka...*, dz. cyt., s. 137; Raport z badań FGI, *Grupa badana: Uczniowie/słuchacze w tym osoby dorosłe i wychowankowie MOSów/MOWów*, oprac. P. Sobiczewska, por. źródło:

Jak zauważa Bożena Wojtasik, młodzież wybiera „[...] najczęściej rodziców jako osoby doradzające wybór zawodu i szkoły”⁵. Z przeprowadzonych przez nią badań wynika, że zdecydowana większość badanych jako najlepszych doradców wskazuje rodziców. Przy czym, w pierwszej kolejności takim doradcą jest matka, a dopiero w dalszej kolejności ojciec. Młodzi ludzie w planowaniu drogi zawodowej korzystali też z pomocy wychowawców i kolegów, natomiast najrzadziej wskazywali profesjonalnych doradców⁶. Refleksje dotyczące roli rodziców w podejmowaniu decyzji przez młodzież, odnośnie do własnej przyszłości, odnaleźć można w opracowaniu Anny Paszkowskiej-Rogacz⁷, która przywołując różnorodne badania, stwierdziła, że rodzice m.in.: są inicjatorami rozwoju kariery zawodowej swoich dzieci i badania jej ścieżek, stymulują rozwój aspiracji zawodowych i zaangażowanie w wykonywanie przyszłej pracy, a ponadto przyczyniają się do kształtowania postaw wobec pracy. Autorka zwraca również uwagę na zróżnicowaną rolę, jaką odgrywają matki i ojcowie w planowaniu karier zawodowych przez młodzież⁸.

Celem podjętych eksploracji badawczych było poznanie opinii młodych ludzi, przygotowujących się do wejścia w dorosłość, na temat rodziców jako doradców edukacyjno-zawodowych. Postawione problemy badawcze zawierały się w pytaniach:

- Jakie zachowania przejawiali rodzice w związku z koniecznością podjęcia przez młodych dorosłych decyzji o dalszej ścieżce edukacyjnej?
- Jaką rolę odegrali rodzice w podejmowaniu przez badanych decyzji o wyborze kierunków studiów?
- Jak badani studenci oceniają rodziców w roli doradców edukacyjno-zawodowych?
- Czy występuje różnica między postrzeganiem przez badanych ojców i matek w roli doradców; jeśli tak, to na czym polega?

Metodą zastosowaną w badaniach był sondaż diagnostyczny, w ramach którego wykorzystano autorski kwestionariusz ankiety – zawarto w nim instrukcję, pytania zamknięte, półotwarte i otwarte oraz dane metryczkowe. W przypadku pytań otwartych uzyskane odpowiedzi zostały poddane kategoryzacji, dzięki czemu możliwe było przeprowadzenie analiz ilościowych. Zebrane dane pozwoliły scharakteryzować zachowania rodziców i ich rolę w wyborach edukacyjno-zawodowych młodych dorosłych.

http://www.quovadis.swps.pl/images/materialy/Raport_z_bada%C5%84_fok._uczniowie_s%C5%82uchacze.pdf [dostęp: 08.08.2018].

⁵ B. Wojtasik, *Warsztat doradcy zawodu. Aspekty pedagogiczno-psychologiczne*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 1997, s. 58.

⁶ Tamże.

⁷ A. Paszkowska-Rogacz, *Percepcja postaw rodzicielskich przez młodzież a jej trudności w procesie podejmowania decyzji zawodowych*, „Polskie Forum Psychologiczne” 2018, t. 23, nr 1, s. 158.

⁸ Tamże, s. 159.

Dążąc do pełniejszego zdiagnozowania postrzegania matki i ojca w roli doradców, wykorzystano technikę *dyferencjału semantycznego* (*semantic differential* – SD), której twórcami byli C.E. Osgood, G.J. Suci i P.H. Tannenbaum. Służy ona do pomiaru znaczenia konotacyjnego pojęć w sferze emocjonalnego ustosunkowania się do desygnatów⁹. Badani mieli ocenić swoich rodziców w roli doradców, na 7-stopniowym empirycznym kontinuum wyznaczonym przez siedem par spolaryzowanych przymiotników. Efektem zastosowania tej techniki była diagnoza emocjonalnego ustosunkowania się badanych do rodziców jako doradców.

Badaniami objęto 184 studentów I roku studiów stacjonarnych, studiujących kierunki z obszaru nauk społecznych na lubelskich uczelniach. Średnia wieku badanych wyniosła 20 lat. Większość studentów pochodziła ze wsi – 56,5% (104 osoby). Miasto jako miejsce zamieszkania podało 43,5% badanych (80 osób). Z analizy wykształcenia rodziców wynika, że matki studentów najczęściej legitymowały się wykształceniem średnim, takie wykształcenie wskazały 72 osoby (39,1%), natomiast ojcowie najczęściej mieli wykształcenie zasadnicze zawodowe – 85 osób (46,2%). Zdecydowana większość studentów pozytywnie oceniła sytuację ekonomiczną swoich rodzin: jako dobrą – 47,8% (88 osób), jako bardzo dobrą – 10,9% (20 badanych). 1/3 badanych (33,7%) określiła sytuację swojej rodziny jako przeciętną. Pozostałe 7,6% badanych (14 osób) oceniło sytuację ekonomiczną rodziny jako złą.

Konieczność dokonywania wyborów jest sytuacją trudną nie tylko dla młodych osób, lecz także dla ich rodziców. Ze zgromadzonych danych wynika, że rodzice większości badanych studentów podejmowali z nimi rozmowy na temat przyszłości zawodowej. Pozytywnej odpowiedzi na pytanie dotyczące tego aspektu udzieliło 93,5% badanych (176 osób). Można zauważyć, że rozmowy takie nie zawsze były prowadzone w sytuacji dokonywania wyborów kolejnych szkół przez młodzież. Tylko 24,4% badanych (43 osoby) stwierdziło, że taka sytuacja stymulowała rodziców do podejmowania rozmów. Prawie 2/3 badanych (65,3%; 115 osób) zauważyło, że rozmowy o przyszłości zawodowej miały miejsce w różnych sytuacjach życiowych, nie zawsze związanych z wyborem kolejnego etapu edukacyjnego. Pozostali studenci (10,3%; 18 osób) mieli trudności w sprecyzowaniu, w jakich okolicznościach rodzice rozmawiali z nimi o tym. Z analizy ocen tych rozmów wynika, że badani różnie ocenili ich znaczenie (zob. Tab. 1). Wprawdzie większość studentów – 51,1% (90 osób) orzekła, że były one pomocne, jednak 1/3 badanych (59 osób) miała trudności z ich jednoznaczną oceną. Dla 6,3% (11 osób) młodych dorosłych rozmowy prowadzone z rodzicami były wręcz utrudniające, a dla 9,1% (16 osób) nie miały one żadnego znaczenia.

⁹ J. Czapiński, *Dyferencjał semantyczny*, [w:] L. Wołoszynowa (red.), *Metody badań psychologicznych*, Seria: „Materiały do Nauczania Psychologii”, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1978, t. 3, s. 257.

Tabela 1. Ocena rozmów z rodzicami, dotyczących przyszłości edukacyjno-zawodowej, dokonana przez badanych**Table 1. Evaluation of conversations with parents concerning the educational and career future made by the respondents**

Ocena rozmów	<i>n</i>	%
Pomocne	90	51,1
Trudno jednoznacznie ocenić	59	33,5
Utrudniające	11	6,3
Zupełnie bez znaczenia	16	9,1
Razem	176	100

Źródło: Badania własne.

Source: Own researches.

Chcąc określić, jakie zachowania przejawiali rodzice w związku z koniecznością podjęcia przez młodych dorosłych decyzji o dalszej ścieżce edukacyjnej, należy nadmienić, iż dość rzadko rodzice sugerowali kontakt ze specjalistami. Zaledwie 32,1% studentów (59 osób) było zachęcanych przez rodziców do nawiązywania relacji z innymi osobami w celu wypracowania planów odnośnie do własnej przyszłości. Osobami najczęściej wskazywanymi przez rodziców jako te, które mogą służyć pomocą, były: nauczyciel, pedagog (po 15 wskazań), doradca zawodowy (12 wskazań), znajomi pracujący w zawodzie (9 wskazań), dalsza rodzina (6 wskazań), psycholog (5 wskazań), koledzy, przyjaciele (2 wskazania). Należy zauważyć, że tylko 3,8% rodziców (7 osób) umawiało swoje dzieci ze specjalistami w zakresie planowania przyszłości edukacyjno-zawodowej. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że zgodnie z obowiązującymi przepisami doradztwo zawodowe powinno być powszechnie realizowane w szkołach¹⁰. Z przeprowadzonych analiz wynika, że tylko 34,78% badanych (64 osoby) przyznało, że kiedykolwiek korzystało z pomocy doradcy zawodowego. Formy doradztwa zawodowego, z których korzystali badani, to: poradnictwo indywidualne, poradnictwo grupowe, warsztaty kształtujące określone umiejętności oraz diagnoza: osobowości, zdolności, zainteresowań i predyspozycji.

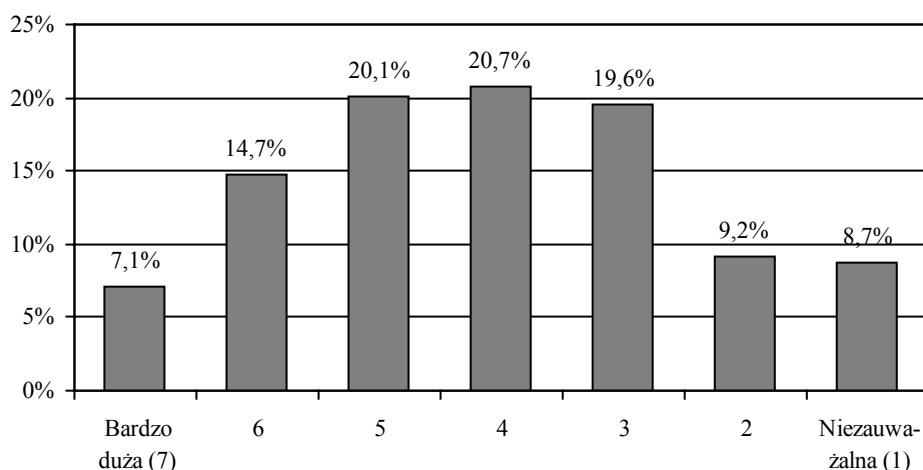
Inicjatywa rozważań o przyszłości wychodziła nie tylko od dorosłych, lecz także od badanych studentów. Z ogółu badanych – 61,4% (113 osób) przyznało, że sami podejmowali rozmowy o swojej przyszłości z rodzicami, 18,5% (34 osoby) miało trudności w określeniu, czy podejmowali z rodzicami rozmowy o swoich planach edukacyjno-zawodowych, a co piąty student (20,1%, 37 osób) przyznał, że takich rozmów nie inicjował. Studenci byli też pytani o to: Czy wybrany kierunek studiów jest powiązany z tradycjami rodzinnymi. Ze zgroma-

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. 2018, poz. 1675), por. źródło: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001675/O/D20181675.pdf> [dostęp: 20.09.2018].

dzonych danych wynika, że sytuacja taka dość rzadko miała miejsce. Tylko 9,2% badanych (17 osób) przyznało, że ktoś z ich rodziny wykonywał zawód, do którego są przygotowywani w trakcie studiów. Pozostali studenci nie kontynuowali tradycji rodzinnych, wybierając kierunek swoich studiów.

Studenci zapytani o trzy najistotniejsze motywy, które zdecydowały o wyborze kierunku studiów, przyznawali, że najważniejszym czynnikiem była chęć zdobycia odpowiednich kwalifikacji. Aż 65,76% badanych (121 osób) zwróciło uwagę na ten czynnik. Drugie pod względem częstotliwości wyborów było przekonanie studentów, że po ukończeniu studiów będą mieli możliwość podjęcia pracy. Takiej odpowiedzi udzieliło 40,76% (75 osób) badanych. Wśród szerokiej listy motywów skłaniających do podjęcia studiów znaleźli się również rodzice. Na wpływ rodziców, jako jeden najważniejszych motywów wyboru studiów, zwróciło uwagę 12% badanych (22 osoby).

Kolejna kwestia podjęta w prowadzonych badaniach dotyczyła roli, którą odegrali rodzice w podjętych przez młodych dorosłych decyzjach dotyczących wyboru studiów.

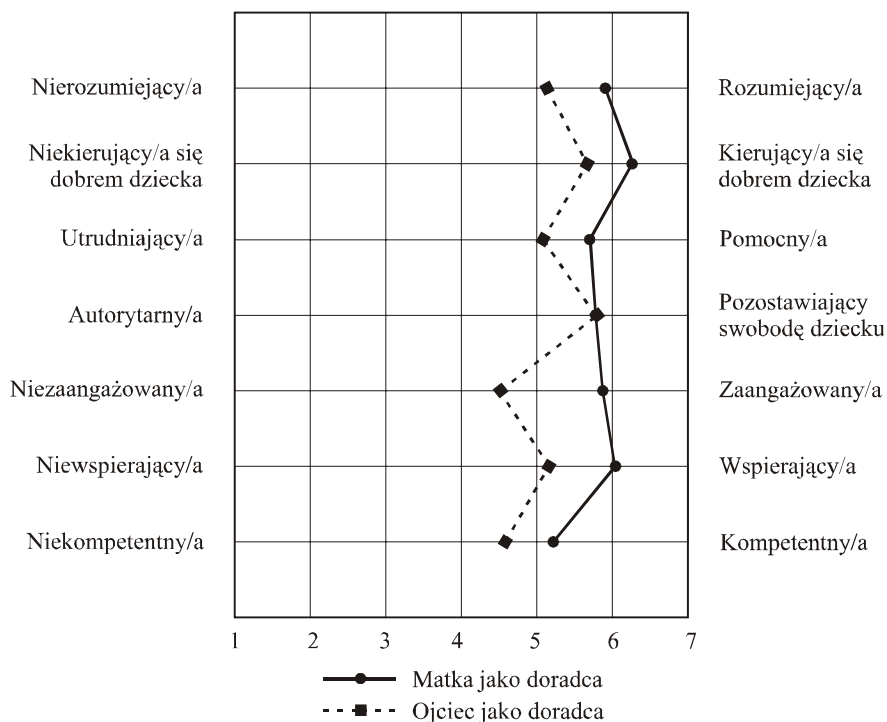
Wykres 1. Ocena roli, którą odegrali rodzice w podejmowaniu przez badanych decyzji o wyborze kierunków studiów ($M = 4,07$; $SD = 1,67$). Źródło: Badania własne.

Figure 1. Assessment of the role played by parents in making decisions by the respondents about the choice of fields of study ($M = 4.07$, $SD = 1.67$). Source: Own researches.

Z zaprezentowanych na wykresie 1 danych wynika, że rodzice odegrali pewną rolę w podjętych przez studentów decyzjach edukacyjnych. Średnia ocena znaczenia udziału rodziców w decyzjach o wyborze kierunku studiów, na skali od 1 (niezauważalne znaczenie) do 7 (bardzo duża rola), wyniosła $M = 4,07$. Stosunkowo najliczniej były reprezentowane oceny skupione wokół średniej, czyli 4 – 20,7%; 5 – 20,1%; 3 – 19,6%. Tylko 7,1% badanych stwierdziło, że rodzice

odegrali bardzo dużą rolę w wyborze kierunku studiów, a 8,7% uznało, że było wręcz przeciwnie, czyli ta rola był niezauważalna.

Zwyczajnie się przyjmuje, że matki odgrywają większą rolę w wychowaniu dzieci niż ojcowie. I jak wynika z badań Bożeny Wojtasik to matki są częściej wskazywane przez młodzież jako najlepsi doradcy¹¹. Choć należy nadmienić, że współcześnie można zauważyć coraz większy udział ojców w procesie wychowania dzieci. W podjętych badaniach interesujące wydało się zbadanie, jak studenci postrzegają matkę i ojca w roli doradców. Do analizy wykorzystano technikę dyferencjału semantycznego. Ocenie poddano siedem par spolaryzowanych przymiotników opisujących rodziców w roli doradcy. Uzyskane w ten sposób dane zaprezentowano na wykresie 2.

Wykres 2. Średnie wartości ocen cech rodziców w roli doradcy. Źródło: Badania własne.

Figure 2. Average values of parental traits in the role of an adviser. Source: Own researches.

Z analizy danych zobrazowanych na wykresie 2 wynika, iż badani bardzo pozytywnie oceniają swoich rodziców w roli doradców. Średnie oceny uzyskane w poszczególnych parach przymiotników wyraźnie wskazują na ich pozytywny wymiar. Najwyżej ocenianą cechą rodziców było to, że *kierują się oni dobrem*

¹¹ B. Wojtasik, *Warsztat doradcy zawodu...*, dz. cyt., s. 58.

dziecka. Średnia tej cechy matek wyniosła $M = 6,27$; ojców $M = 5,66$. Stosunkowo najmniej korzystnie badani studenci ocenili *kompetencje* rodziców jako doradców – ocena matek to $M = 5,25$, a ojców $M = 4,62$. Należy zauważyć, że w odniesieniu do wszystkich ocenianych cech rodziców matki uzyskały wyższe oceny niż ojcowie. Jedynie w przypadku ocen takiej cechy, jak *pozostawianie swobody dziecku* różnica w ocenie była prawie niedostrzegalna, gdyż matki uzyskały średnią $M = 5,71$, a ojcowie $M = 5,75$. Analiza testem znaków rangowych Wilcozona wykazała, że w przypadku zdecydowanej większości ocen cech matek i ojców dokonanych przez badanych wystąpiły istotne statystyczne różnice (wszystkie na poziomie $p < 0,001$). Cechy, w przypadku których matki zostały ocenione zdecydowanie korzystniej niż ojcowie to: *kompetencja* ($Z = 4,34$), *wspieranie* ($Z = 5,82$), *zaangażowanie* ($Z = 6,93$), *pomocniczość* ($Z = 4,26$); *kierowanie się dobrem dziecka* ($Z = 4,83$) oraz *rozumienie* ($Z = 6,9$). Brak różnicy odnotowano tylko w przypadku *pozostawiania swobody dziecku* ($Z = 0,19$).

Tabela 2. Procentowy rozkład ocen studentów, dotyczących rodziców (matki i ojca) w roli doradcy

Table 2. Percentage distribution of students' grades regarding parents (mother and father) in the role of an adviser

Pozytywny wymiar cechy	Ocena*							
	rodzic	1	2	3	4	5	6	7
		%						
Rozumiejąca/cy	matka	3,3	1,6	4,3	8,7	11,4	17,9	52,7
	ojciec	6,3	5,7	4,5	17,6	10,2	22,2	33,5
Kierująca/cy się dobrem dziecka	matka	2,2	0,5	0,5	4,9	12,0	19,0	60,9
	ojciec	4,0	2,3	2,8	13,6	12,5	21,6	43,2
Pomocna/ny	matka	2,7	1,6	2,7	13,0	16,3	27,2	36,4
	ojciec	6,8	3,4	2,8	23,9	14,8	24,4	23,9
Pozostawiająca/cy swobodę decyzji	matka	2,2	3,3	3,8	12,0	15,2	17,9	45,7
	ojciec	2,8	4,5	1,7	13,1	9,7	19,9	48,3
Zaangażowana/ny	matka	2,7	3,3	1,6	9,8	14,7	25,0	42,9
	ojciec	13,1	9,1	6,3	15,9	13,6	25,6	16,5
Wspierająca/cy	matka	0,5	3,3	1,6	10,3	9,2	23,9	51,1
	ojciec	10,8	2,3	4,5	9,1	17,0	27,3	29,0
Kompetentna/ny	matka	2,7	4,3	6,0	16,8	15,8	31,0	23,4
	ojciec	10,8	5,7	6,3	20,5	15,9	26,7	14,2

* Ocena 7 to najwyższa wartość ocenianej cechy.

* 7 points is the highest possible assesment of a feature.

Źródło: Badania własne.

Source: Own researches

W związku z tym, że średnia ocena to miara, która „[...] jest wrażliwa na dokładną lokalizację każdego wyniku w rozkładzie”¹² uzyskane wyniki w zakresie tej miary mogą być mylące, jeśli np. w rozkładzie znajdują się skrajne oceny, zdecydowano się – dodatkowo – na prezentację procentowego rozkładu ocen poszczególnych cech dokonanych przez badanych (zob. Tab. 2). Zabieg ten umożliwił m.in. zweryfikowanie tego, czy na średniej ocenie badanych nie zaważyły oceny skrajne.

Z zaprezentowanych w tabeli 2 danych wynika, że rozkład wyników w zakresie poszczególnych cech był skośny ujemnie, czyli zdecydowana większość wyników w rozkładzie reprezentowała wyniki wysokie. Analiza zgromadzonego materiału badawczego pokazuje, że takie cechy, zarówno matki, jak i ojca, jak: *rozumiejący*, *kierujący się dobrem dziecka*, *pozostawiający swobodę decyzji* czy *wspierający* przez najwyższy odsetek badanych były oceniane maksymalnie, czyli uzyskały ocenę 7. *Kompetencja* rodziców w roli doradców była przez większość badanych oceniona na 6.

Warto zauważyć pewną prawidłowość, polegającą na tym, że oceny cech skrajnie negatywnych były przyznawane matkom w roli doradców raczej sporadycznie. Odsetek badanych w przypadku ocen wszystkich cech nie przekraczał 7%. Ojcowie w tej roli zdecydowanie częściej uzyskiwali niekorzystne oceny. Zaobserwować to można, zwłaszcza w odniesieniu do takich cech, jak: *zaangażowany*, w przypadku której co ósmy badany (13,1%) przyznawał ojcu ocenę zdecydowanie negatywną, oraz *wspierający* i *kompetentny*, gdzie co dziesiąty badany (10,8%) tak oceniał te cechy ojca. Dokonując oceny emocjonalnego ustosunkowania badanych do matki i ojca w roli doradcy, zarówno na podstawie analizy średnich ocen, jak i rozkładu liczebności, można zauważyć, że jest ono zdecydowanie pozytywne. Należy stwierdzić, że matki w tej roli są postrzegane zdecydowanie bardziej korzystnie niż ojcowie. Średnie oceny wszystkich ocenianych cech matek, w skali od 1 do 7, przekraczały 5. Najmniej silną cechą matek, spośród podlegających ocenie, w odczuciu badanych, jest *kompetencja* ($M = 5,27$) w roli doradców, natomiast w przypadku ojca są to dwie cechy *zaangażowanie* ($M = 4,51$) i *kompetencja* ($M = 4,62$).

Z przeprowadzonych badań wynika, że rodzice jako doradcy w większości angażują się w wybory edukacyjno-zawodowe swoich dzieci. Podejmują z nimi rozmowy o przyszłości nie tylko w sytuacjach koniecznych, związanych z wyborem kolejnego etapu edukacyjnego. Rozmowy te były różnie postrzegane przez badaną młodzież, wprawdzie ponad połowa studentów określiła je jako pomocne, natomiast pozostali badani mieli trudności w ich ocenie bądź stwierdzali, że były one bez znaczenia. Stosunkowo najmniej liczna grupa zaklasyfikowała je jako wręcz utrudniające. Pewna część rodziców, chcąc niewątpliwie pomóc w podjęciu bardziej przemyślanych decyzji odnośnie do własnej przy-

¹² B.M. King, E.W. Minium, *Statystyka dla psychologów i pedagogów*, tłum. M. Zakrzewska, red. nauk. wyd. pol. J. Brzeziński, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 102.

szłości, zachęcała dzieci do konsultowania się z innymi osobami, mogącymi z różnych perspektyw naświetlić przyszłość edukacyjną czy zawodową. W opinii badanych rodzice odegrali dość znaczącą rolę w podjętych przez nich decyzjach. Studenci postrzegają swoich rodziców jako osoby rozumiejące ich potrzeby, kierujące się ich dobrem, wspierające i pomocne, a ponadto pozostawiające swobodę w podejmowaniu decyzji. Dość pozytywnie oceniają też ich kompetencje jako doradców, choć ta cecha, w porównaniu z pozostałymi, była oceniona przez badanych studentów nieco niżej. Uzyskane wyniki badań potwierdzają doniesienia z wcześniejszych badań¹³, że matki jako doradcy są oceniane zdecydowanie korzystniej niż ojcowie. Największa różnica pomiędzy rodzicami ujawniła się w odniesieniu do takiej cechy, jak zaangażowanie w proces doradczy. To matki, zdaniem badanych, bardziej angażują się w ten proces.

Podjęte eksploracje badawcze wpisują się w dyskusję nad potrzebą prowadzenia działań z zakresu doradztwa zawodowego zarówno profesjonalnego, jak i nieprofesjonalnego wśród młodych ludzi. Młodzież, jak pokazują badania, nie zawsze jest zainteresowana uczestnictwem w procesie doradczym prowadzonym na terenie szkoły bądź poradni psychologiczno-pedagogicznej czy zawodowej. A szkoła też nie zawsze taki proces organizuje¹⁴. Stąd warto rozważyć, w jaki sposób wzmocnić kompetencje rodziców jako doradców edukacyjno-zawodowych, by to, co naturalnie dzieje się w środowisku rodzinnym, czyli nieprofesjonalny proces doradczy, uczynić bardziej efektywnym. Są oczywiście podejmowane działania w tym obszarze, np. opracowanie poradnika dla rodziców¹⁵ czy organizowanie zebrań z rodzicami, na których podejmowane są przez specjalistów kwestie związane z racjonalnym planowaniem kariery przez młodzież, ale tych działań jest stosunkowo niewiele bądź nie są one zbyt pozytywnie odbierane przez zainteresowanych. A rodzice bywają często zagubieni i niepewni w obliczu zmienności świata i konieczności podejmowania przez swoje dzieci decyzji, czasami wydaje się, że zbyt wczesnych, na podstawie niepełnego rozpoznania potencjałów. Należy więc szeroko wspierać rodziców w prowadzonych przez nich oddziaływaniach doradczych. Ponadto, warto się zastanowić nad kwestią dotyczącą tego, czy szukać rozwiązań z zakresu upowszechniania doradztwa zawodowego wśród młodzieży, postrzeganego jako pomoc w podejmowaniu decyzji o wyborze kariery, czy raczej skupić się na tym, co postuluje John D. Krumboltz¹⁶, twórca teorii uczenia się nieplanowanych zdarzeń, i na tym, jakie działania młodzież powinna podejmować, aby osiągnąć satysfakcjonujące życie.

¹³ Tamże.

¹⁴ J. Lenart, *Planowanie kariery...*, dz. cyt., s. 127–128.

¹⁵ Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Edukacyjno-zawodowy niezbędnik dla rodzica gimnazjalisty*, por. źródło: <https://wuplublin.praca.gov.pl/documents/165685/1000428/Edukacyjno-zawodowy%20niezb%C4%99dник%20dla%20rodzica%20gimnazjalisty/e8f7d741-6446-4cb3-b397-7e15ab7d6e95> [dostęp: 12.09.2018].

¹⁶ J.D. Krumboltz, *The happenstance learning Theory*, „Journal of Career Assessment” 2009, nr 17(2), s. 135–154.

Bibliografia

- Czapiński J., *Dyferencjał semantyczny*, [w:] L. Wołoszynowa (red.), *Metody badań psychologicznych*, Seria: „Materiały do Nauczania Psychologii”, t. 3, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1978.
- King B.M., Minium E.W., *Statystyka dla psychologów i pedagogów*, tłum. M. Zakrzewska, red. nauk. wyd. pol. J. Brzeziński, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- Krumboltz J.D., *The happenstance learning theory*, „Journal of Career Assessment” 2009, nr 17(2).
- Kukła D., *Wstęp*, [w:] tenże (red.), *Młodzież akademicka na rynku pracy – aspiracje i wyzwania*, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2017.
- Lenart J., *Planowanie kariery jako jeden z wyznaczników sukcesu zawodowego*, „Edukacja Dorosłych” 2017, nr 2(77).
- Luken T., *Przygotowanie do konstruowania kariery (career learning) – czy rzeczywiście mierzymy w dobrym kierunku?*, „Studia Poradnicze” 2013, nr 2.
- Paszkowska-Rogacz A., *Percepcja postaw rodzicielskich przez młodzież a jej trudności w procesie podejmowania decyzji zawodowych*, „Polskie Forum Psychologiczne” 2018, t. 23, nr 1.
- Piorunek M., Drzewiecka A., *Pomiędzy edukacją a rynkiem pracy. Dorastanie w warunkach przemian społeczno-gospodarczych*, [w:] Z. Wiatrowski, I. Mandrzejewska-Smól, A. Aftański (red.), *Pedagogika pracy i andragogika z myślą o dorastaniu, dorosłości i starości człowieka w XXI wieku*, t. 2, Włocławskie Towarzystwo Naukowe – Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Włocławek 2008.
- Raport z badań FGI, *Grupa badana: Uczniowie/słuchacze w tym osoby dorosłe i wychowankowie MOSów/MOWów*, oprac. P. Sobiczewska, por. źródło: http://www.quovadis.swps.pl/images/materialy/Raport_z_bada%C5%84_fok__uczniowie_s%C5%82uchacze.pdf [dostęp: 08.08.2018].
- Ratajczak J., *Rola doradcy zawodowego we współczesnym świecie*, [w:] D. Kukła (red.), *Młodzież akademicka na rynku pracy – aspiracje i wyzwania*, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie 2017.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz. U. 2018, poz. 1675), por. źródło: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001675/O/D20181675.pdf> [dostęp: 20.09.2018].
- Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Edukacyjno-zawodowy niezbędnik dla rodzica gimnazjalisty*, por. źródło: <https://wuplublin.praca.gov.pl/documents/165685/1000428/Edukacyjno-zawodowy%20niezb%C4%99dnik%20dla%20rodzica%20gimnazjalisty/e8f7d741-6446-4cb3-b397-7e15ab7d6e95> [dostęp: 12.09.2018].
- Wojtasik B., *Warsztat doradcy zawodu. Aspekty pedagogiczno-psychologiczne*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 1997.